

Ungdom är en
underbar gåva, bara
synd att den slösas
bort på dem som
inte är vuxna.

*George Bernard Shaw,
1856–1950*

Grundskolan

Foto: Mark Jorsäter

Grundskolan skall lägga grunden till ett livslångt lärande och ge barn de verktyg som behövs för att söka kunskap senare i livet. I skolan ska det finnas plats för intellektuell stimulans och kreativitet som ger barn och ungdomar möjlighet att utvecklas. Det ska vara roligt att lära! Varje elev bör få utvecklas efter sina egna förutsättningar och känna glädje och stolthet över sina framgångar.

Organisation

Dagens grundskola baserar sig i princip på förslag från 1946 års skolkommision. Först 1962 fattades beslut om att införa en nioårig ”grundskola” i alla kommuner. Den gamla urvalsskolan ersattes av en tillvalsskola. Elevernas val av linje och alternativkurser i grundskolan var avgörande för fortsatta studier.

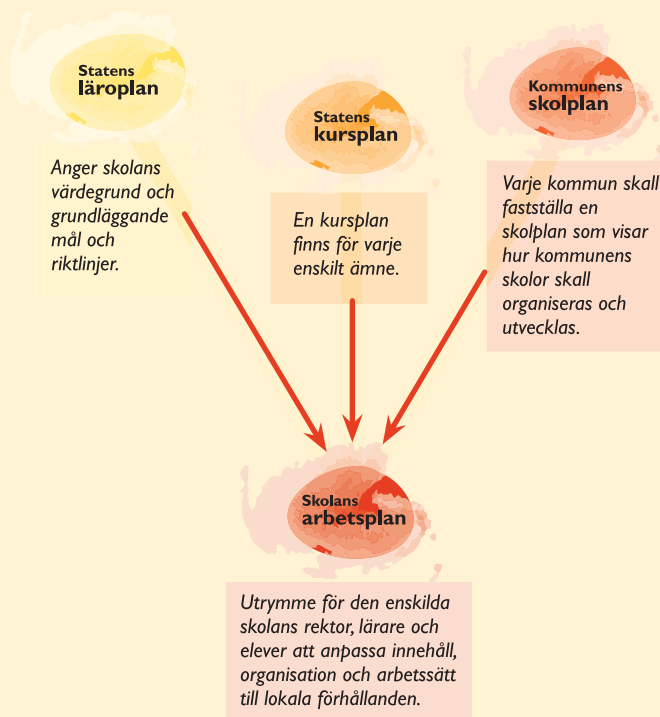
I 1969 års läroplan, Lgr 69, förenklades studieorganisationen genom att linjerna togs bort och ett enhetligt tillvalssystem infördes i årskurserna 7–9. En ny läroplan för grundskolan infördes 1980 (Lgr 80). I denna framhävs att grundskolans mål är att alla skall, oberoende av kön, bostadsort, ekonomiska och sociala förhållande, ha lika tillgång till utbildning i grundskolan.

Riksdagen bestämde 1989 att riksdagen och regeringen skall ha det övergripande ansvaret för att alla elever i Sverige får en likvärdig utbildning. Vidare bestämdes att kommunerna skall ha ansvaret för att organisera och driva skolverksamheten och att målstyrning skall ersätta regelstyrning.

År 1994 utarbetades och infördes en ny läroplan (Lgr 94) för att passa in i systemet med mål – och resultatstyrning. Den stora skillnaden mot tidigare läroplaner var att Lgr 94 inte ger några detaljanvisningar för hur målen i grundskolan skall uppnås. Målen för undervisningen är av två slag, dels mål att sträva mot, dels mål som alla skall ges möjlighet att nå.

I strävan att se barns lärande i ett längre tidsperspektiv anpassades 1998 läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. De tre läroplanerna länkar i varandra och genomsyras av samma syn på kunskap, utveckling och lärande.

Grundskolan

Elever

Skolor

I genomsnitt 208 elever per skola

Grundskoleutbildning anordnades läsåret 2003/04 vid 4 470 kommunala grundskolor, 6 statliga sameskolor, 554 fristående skolor, 8 internationella skolor samt 3 riksinternatskolor. Jämfört med läsåret 1999/2000 har antalet grundskolor med kommunal huvudman minskat med 200 och antalet fristående skolor inklusive internationella skolor och riksinternat ökat med 190.

Det genomsnittliga elevantalet per grundskola var 208 elever läsåret 2003/04. De kommunala grundskolorna hade ett högre genomsnitt, 219 elever jämfört med de fristående (117 elever).

Antal grundskolor 1996/97–2003/04

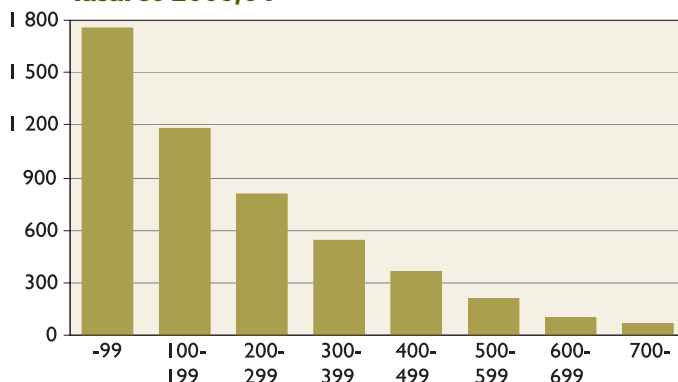
	Totalt	Därav kommunala	Därav fristående
1996/97	4 940	4 660	266
1997/98	4 980	4 680	296
1998/99	4 990	4 660	331
1999/00	5 050	4 670	371
2000/01	5 090	4 660	428
2001/02	5 080	4 580	485
2002/03	5 110	4 560	538
2003/04	5 040	4 470	565

I fristående skolor inkluderas riksinternatskolor och internationella skolor.

De senaste åren har ansökningar om att få starta fristående grundskoleverksamhet minskat kraftigt. Antalet ansökningar halverades mellan 2001 och 2002 och år 2003 var antalet ungefär detsamma som 2002 – 130 stycken.

Var tredje grundskola hade färre än 100 elever och var sjunde hade fler än 400 elever. Endast 2 av de 554 fristående skolorna hade fler än 600 elever jämfört med 166 av de 4 470 kommunala grundskolorna. Sex av tio kommunala grundskolor omfattade endast årskurserna 1–6 medan var sjätte skola hade samtliga årskurser.

Antal grundskolor efter skolstorlek (antal elever) läsåret 2003/04

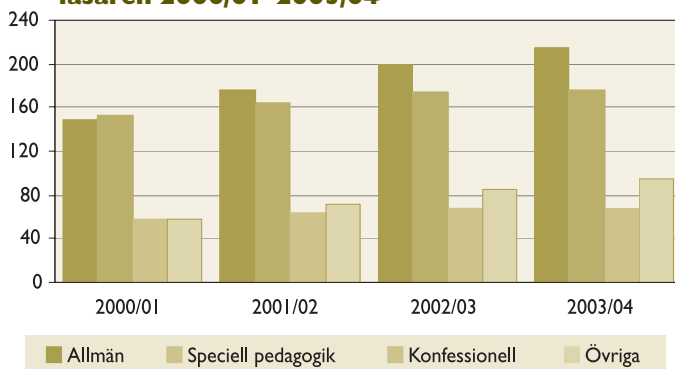

Störst koncentration av friskolor i storstäderna

Den största koncentrationen av friskolor finns i Stockholm, Göteborg och Malmö med kranskommuner och den lägsta finns i glesbygdskommunerna. I en femtedel (56 kommuner) av landets kommuner fanns ingen fristående grundskola läsåret 2003/04.

De 554 fristående grundskolorna är inte någon homogen grupp. Skolorna kan bygga på en speciell metodik, till exempel Waldorf och Montessori, ämnesprofil eller ha en allmän inriktning. Skolor med allmän inriktning är de vanligaste och är även den grupp som ökat mest under 2000-talet.

Antal fristående grundskolor och dess inriktning läsåren 2000/01–2003/04

I en fristående skola med konfessionell profil måste undervisningen i religionskunskap, men även i utbildningen i övrigt, bedrivas under iakttagande av läroplanens krav på saklighet och allsidighet, öppenhet för skilda uppfattningar, tolerans samt möjligheter till personliga ställningstaganden.

Proposition 1995/96:200

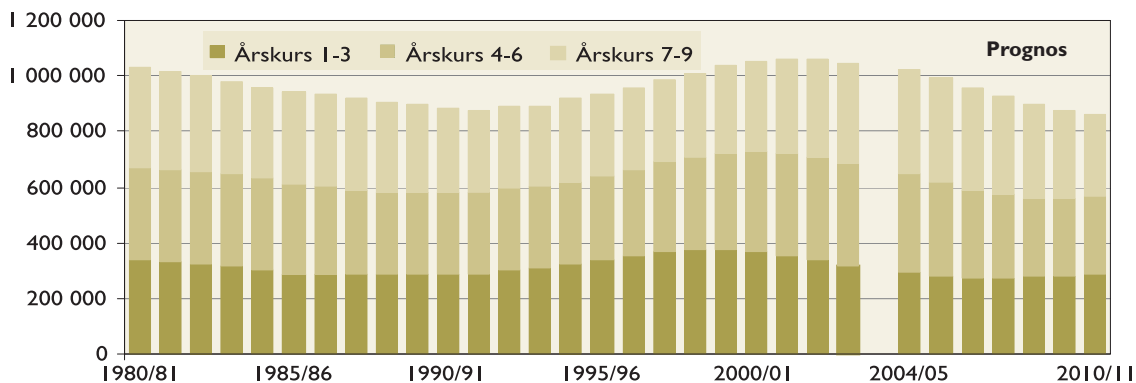
Elever

Antalet elever i grundskolan börjar minska

Alla barn mellan 7 och 16 år bosatta i Sverige är skolpliktiga. Det betyder att antalet elever i grundskolan i stort sett följer befolkningsutvecklingen. När barnkullarna minskade under flera år på 1980-talet sjönk det totala antalet elever i grundskolan till sin lägsta nivå sedan 1960-talet med 878 000 elever läsåret 1991/92. Därefter har antalet successivt ökat. Läsåret 2003/04 uppgick antalet elever till 1 046 400. Majoriteten av eleverna, 94 procent, gick i en kommunal grundskola. Samtidigt var antalet elever i fristående och övriga icke kommunala skolor med 67 200 elever det högsta någonsin.

Antalet elever kommer successivt att sjunka fram till år 2010. Då beräknas antalet elever uppgå till 860 000, 200 000 mindre än läsåret 2001/02.

Antal elever 1980/81–2003/04 och beräknat antal elever 2004/05–2010/11 efter årskurs

Fortsatt ökning av elever i fristående skolor

Sedan början av 1990-talet har utbildningspolitiken inriktats mot att öka valmöjligheterna för elever och föräldrar. Den senaste tioårsperioden har antalet elever i fristående skolor nästan femdubblats.

Antalet elever var läsåret 1993/94 13 700 jämfört med 65 000 läsåret 2003/04, vilket motsvarar 6 procent av samtliga grundskoleelever.

Andelen elever i fristående skolor har ökat i alla typer av kommuner. Störst var andelen i storstäderna och förortskommunerna, 13 respektive 10 procent, och lägst i glesbygdskommunerna, 1 procent, läsåret 2003/04. Av kommunerna hade Täby högst andel elever i fristående skolor med 24 procent.

Kommuner med störst andel elever i fristående skolor läsåret 2003/04

Andel i procent

Täby	24
Lidingö	18
Älvkarleby	16
Sundbyberg	15
Södertälje	14
Göteborg	14
Stockholm	14

Större andel elever med högutbildade eller utländsfödda föräldrar i fristående skolor

Generellt har föräldrarna till elever i fristående skolor en högre utbildningsnivå än föräldrarna till barn i den kommunala grundskolan. Våren 2002 hade fyra av tio årskurs 9-elever i kommunala skolor minst en förälder med eftergymnasial utbildning jämfört med sex av tio i fristående grundskolor.

I fristående grundskolor hade en större andel av eleverna utländsk bakgrund än i kommunala grundskolor. Var sjunde årskurs 9-elev i kommunala grundskolor hade utländsk bakgrund våren 2002 jämfört med var femte i fristående grundskolor. Störst andel elever med utländsk bakgrund fanns i skolor med språklig/etnisk inriktning och konfessionella skolor där varannan respektive var fjärde hade utländsk bakgrund.

Utländsk bakgrund

har en person som är född utomlands, eller är född i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Språk

Spanska allt populärare

Eleverna börjar allt tidigare läsa moderna språk, eller alternativ till detta. I 82 procent av kommunerna började huvuddelen av eleverna läsåret 2003/04 läsa moderna språk eller alternativ i årskurs 6 eller tidigare. Läsåret 1995/96 var motsvarande andel 68 procent. Av eleverna som gjorde ett språkval läsåret 2003/04 läste 77 procent moderna språk. I de fristående skolorna läste 86 procent av eleverna moderna språk och i de internationella skolorna var andelen 92 procent.

Från läsåret 1997/98 till läsåret 2003/04 har andelen som läst tyska minskat från 41 till 28 procent. Andelen som läst franska har varit oförändrad (18 procent) medan andelen som läst spanska ökat från 6 till 18 procent.

Bland elever som läst något av alternativen till moderna språk valde flest elever läsåret 2003/04 kombinationen svenska/engelska (59 procent) eller enbart engelska (30 procent).

Moderna språk/Alternativt val

Moderna språk (fram till 1 juli år 2000 B- respektive C-språk) kan läsas både inom språkvalet och som elevens val. Kommunerna är enligt grundskoleförordningen skyldig att erbjuda språkval i minst två av språken franska, tyska och spanska. Även finska och samiska får erbjudas eleverna som språkval. Om eleven och elevens vårdnadshavare så önskar, ska eleven som alternativ till moderna språk erbjudas undervisning i modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk. Utbildningen i moderna språk indelas i sju steg. I grundskolan läser eleven till och med steg två inom språkvalet och steg ett inom elevens val.

Enligt en studie om elevers attityder till språkstudier tycks eleverna uppfatta vikten och nyttan av att läsa moderna språk som tämligen begränsad. Eleverna tyckte att de språk som var viktiga att kunna var svenska och engelska, och i förekommande fall modersmålet. Få nämnde något ytterligare språk.
Myndigheten för skolutveckling, 2003

Allt fler berättigade till modersmålsundervisning

Läsåret 2003/04 var 142 000 grundskoleelever berättigade till undervisning i modersmål, vilket motsvarar 14 procent av samtliga elever. Andelen är den högsta någonsin. Liksom tidigare hade de större kommunerna betydligt högre andel som var berättigade till modersmålsundervisning än de mindre. I Stockholm, Göteborg och Malmö var i genomsnitt var tredje elev berättigad, jämfört med endast var tjugonde i kommuner med mindre än 10 000 invånare.

Det var ingen skillnad mellan könen när det gäller berättigande till modersmålsundervisning. I de fristående skolorna fanns det, jämfört med de kommunala skolorna, en större andel (18 procent) som var berättigade till modersmålsundervisning.

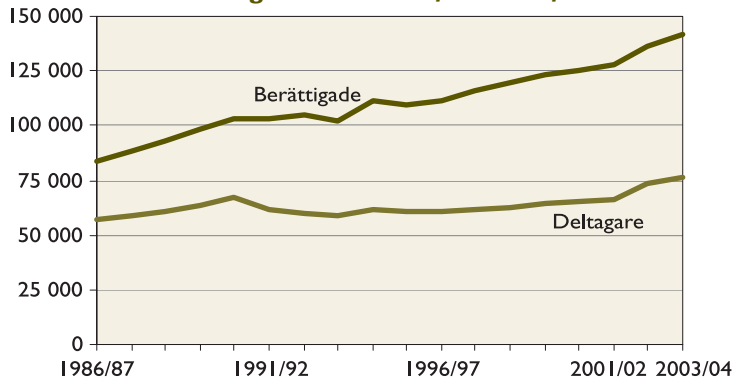
Alla elever som är berättigade deltar av olika skäl inte i modersmålsundervisning. Läsåret 2003/04 deltog 76 800 elever, motsvarande 54 procent av de berättigade eleverna.

För att en elev ska få undervisning i modersmål

(tidigare hemspråk) krävs att eleven bedöms vara berättigad till det. Enligt grundskoleförordningen krävs då att en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och att språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven. Förutom detta gäller också att eleven har grundläggande kunskaper i språket och att eleven önskar få en sådan undervisning.

Enligt grundskoleförordningen ska de elever som behöver undervisning i svenska som andraspråk också få det. Är man berättigad till modersmålsundervisning är man också, nästan alltid, berättigad till undervisning i svenska som andraspråk.

Berättigade och deltagare i modersmålsundervisning läsåren 1986/87–2003/04

Andelen som deltog i modersmålsundervisning varierade stort mellan kommunerna, från 1 till 97 procent.

I kommunala skolor genomfördes läsåret 2003/04 undervisning i modersmål till mer än hälften, 53 procent, utanför klassens schema.

Fördelningen av antalet elever efter olika modersmål har inte förändrats nämnvärt under början av 2000-talet. Störst antal elever, 22 800, fanns liksom de föregående

läsåren i arabiska följt av bosniska/kroatiska/serbiska (14 900). Högst deltagande bland de tio största modersmålen hade elever med somaliska, 72 procent, respektive albanska, 66 procent.

Berättigade och deltagare i undervisning i de tio största modersmålen läsåret 2003/04

	Antal berättigade till modersmålsundervisning	Andel deltagare i modersmål av berättigade
Arabiska	22 790	65
Bosniska /Kroatiska/Serbiska	14 900	51
Finska	10 830	43
Spanska	10 270	55
Albanska	7 780	66
Engelska	6 870	51
Persiska	6 620	64
Türkiska	5 230	59
Kurdiska	5 110	53
Somaliska	4 300	72

Svenska som andraspråk ökar

Andelen som deltar i svenska som andraspråk fortsätter att öka. Läsåret 2003/04 deltog 6,5 procent av grundskoleeleverna. I glesbygdskommunerna var andelen under 1 procent. Stockholm, Göteborg och Malmö samt de två invandrantäta kommunerna Botkyrka och Södertälje, hade alla andelar på minst 20 procent.

Högt deltagande i svenska som andraspråk hade eleverna med modersmålen somaliska och turkiska. Elever med modersmålen engelska och finska hade låg andel.

Fördubbling av antalet asylsökande elever

Antalet asylsökande elever i grundskolan har ökat kraftigt under de senaste åren. Läsåret 2003/04 fanns det 4 500 asylsökande elever, jämfört med 2 300 läsåret 2000/01.

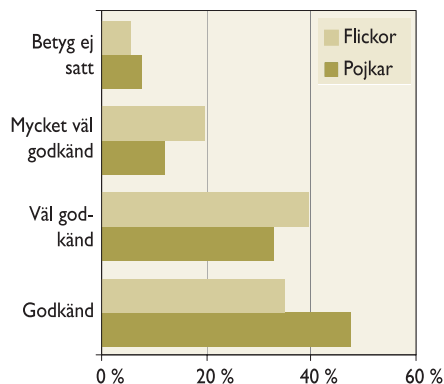
Sex år med mål- och kunskapsrelaterade betyg

De elever som gick ut årskurs 9 vårterminen 2003 var den sjätte årskullen med slutbetyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Slutbetyg sätts utifrån de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i ämnena i slutet av nionde skolåret. De olika betygen som ges är godkänd (G), väl godkänt (VG) och mycket väl godkänt (MVG). En elev som inte uppnått målen för G i ämnet får inget betyg alls i ämnet.

Bland eleverna som avslutade årskurs 9 våren 2003 hade flickorna fler VG och MVG än pojkarna. Minst könsskillnad fanns liksom tidigare i de naturvetenskapliga ämnena och störst var skillnaden i språk.

Betyg

Betygsfördelning för elever i årskurs 9 vårterminen 2003

Det genomsnittliga meritvärdet har ökat de senaste fem åren

Det genomsnittliga meritvärdet för elever som avslutat årskurs 9 har ökat de senaste fem åren. Våren 2003 var det genomsnittliga meritvärdet 205, att jämföras med 202 våren 1999. Både pojkarna och flickorna har ökat sina meritvärden under den senaste femårsperioden. Den största ökningen står pojkarna för men skillnaden mellan pojkarnas och flickornas meritvärden är dock fortfarande relativt stor. Flickorna hade våren 2003 ett genomsnittligt meritvärde på 216 jämfört med pojkarnas 195. Elever med utländsk bakgrund ökade sitt meritvärde från 185 våren 1999 till 189 våren 2003.

Spridningen i genomsnittligt meritvärde var stor mellan kommunerna. Det högsta genomsnittliga meritvärdet var 244 (Danderyd) och det lägsta värdet var 170 (Storfors). Mer än varannan elev i Storfors hade inte uppnått målen i ett eller flera ämnen jämfört med Danderyd, där endast var tionde elev ej uppnått dessa mål.

Genomsnittligt meritvärde för elever i årskurs 9 vårterminerna 1999–2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Totalt	202	203	203	205	205
Pojkar	191	192	192	194	195
Flickor	214	215	215	216	216
Elever med utländsk bakgrund	185	185	186	188	189
Kommunal skola	202	202	202	204	204
Fristående skola	277	225	228	228	223

Meritvärdet

Meritvärdet utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg (G=10, VG=15 och MVG=20). Det möjliga maxvärdet är 320 poäng. Det genomsnittliga meritvärdet beräknas för de elever som fått betyg i minst ett ämne. Elevernas sammanlagda poäng divideras med antalet elever som fått betyg i minst ett ämne enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet.

Var fjärde elev saknar ett eller flera ämnesbetyg

Våren 2003 avslutade var fjärde elev grundskolan utan att nå kunskapsmålen i ett eller flera ämnen. Det är oförändrat jämfört med föregående läsår men en försämring med 5 procentenheter sedan de första eleverna fick mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg våren 1998. Av samtliga elever var det 9 procent som inte nådde kunskapsmålen i ett ämne, 15 procent som inte nådde målen i två eller flera ämnen och 1 procent som saknade betyg i alla ämnen. Bland de elever som saknade betyg i två eller flera ämnen var elever med utländsk bakgrund starkt överrepresenterade. Skillnaderna mellan olika ämnen var relativt stor. I de naturorienterade ämnena nådde var tionde elev inte de uppsatta målen.

**Elever som avslutat årskurs 9
vårterminen 1998, 2000, 2002, 2003**
Andel i procent

	1998	2000	2002	2003
Totalt	100	100	100	100
Elever som fått betyg i alla ämnen	80	76	75	75
Elever som ej nått målen i ett ämne	7	8	9	9
Elever som ej nått målen i två eller flera ämnen	12	15	15	15
Elever utan slutbetyg	1	1	1	1

Andelen årskurs 9-elever som inte nådde målen i ett eller flera ämnen läsåret 2002/03 varierade relativt mycket mellan kommunerna, från 7 procent till 45 procent. I kommuner som Danderyd och Lomma var det färre än 10 procent av eleverna som inte nådde målen i ett eller flera ämnen. I Botkyrka, Färgelanda, Hallsberg, Haninge och Upplands Väsby var det mer än 40 procent av eleverna som inte nådde målen i minst ett ämne.

Nio av tio behöriga till gymnasieskolan

Efter att nya behörighetsregler infördes 1998 minskade andelen behöriga till gymnasieskolans nationella och specialutformade program från drygt 91 procent våren 1998 till 90 procent våren 2003.

En större andel flickor, 91 procent, jämfört med 89 procent av pojkarna, var behöriga till gymnasieskolan. Skillnaden mellan könen har minskat något jämfört med tidigare år.

De fristående skolorna har sedan de nya behörighetsreglerna infördes 1998 haft en högre andel behöriga elever (2 till 4 procentenheter) till gymnasieskolan än skolor med kommunal huvudman.

Behörighet

För att en elev ska vara behörig att söka till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs minst betyget godkänd i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik.

Nationella ämnesproven

Ämnesproven i svenska och svenska som andraspråk, matematik och engelska för skolår 9 ingår i det nationella provsystemet. Syftet är att de ska konkretisera kursplanens mål, samtidigt som de ska vara ett stöd för läraren i betygsättningen och därigenom främja en likvärdig betygsättning över hela landet. Resultaten från ämnesproven skall ge en nationell bild av kunskapsläget hos eleverna i slutet av grundskolan och spegla målpuppfyllelsen i grundskolan.

Flickor med utländsk bakgrund bättre än pojkar med svensk bakgrund i ämnesprovet svenska

Resultaten av ämnesproven i svenska, matematik och engelska för elever 2003 i årskurs 9 visade att flickor med utländsk bakgrund presterade bättre än pojkar med svensk bakgrund på proven i svenska. Skillnaden var störst i delprovet skriftlig förmåga, där andelen flickor med utländsk bakgrund som inte nådde målen för betyget G i svenska var 3 procent, medan motsvarande andel för pojkar med svensk bakgrund var 7 procent.

I matematik nådde en av tio elever inte G i ämnesprovet. Nästan 40 procent av eleverna presterade resultat motsvarande VG eller MVG. De flesta eleverna uppnådde godkänt resultat i ämnesproven i engelska. Nästan varannan elev uppnådde målen för VG och MVG.

Nästan alla gick vidare till gymnasieskolan

Den 15 oktober 2003 gick 98 procent av de elever som avslutade årskurs 9 vårterminen 2003 i gymnasieskolan. Andelen har den senaste tioårsperioden varierat mellan 97 och 98 procent. Om de individuella programmen exkluderas var övergångsfrekvensen 90 procent i kommunala och 91 procent i fristående skolor år 2003. Det finns inga könsskillnader när det gäller sökande- och övergångsfrekvens. Elever med utländsk bakgrund, vilka oftare har en ofullständig grundskoleutbildning, både söker och intas i något mindre utsträckning i gymnasieskolan.

Övergång till gymnasieskolan läsåret 2003/04 för elever som avslutat åk 9 läsåret 2002/03

	Elever som avslutat åk 9	Därav intagna och närvarande	Andel i procent
	Antal	Antal	
Elever totalt	109 400	106 800	97,9
Elever som är behöriga till gymnasieskolan	97 700	96 500	98,9
Elever som nått målen i alla ämnen	81 300	80 600	99,3
Pojkar	55 500	54 200	97,9
Flickor	53 800	52 600	98,0
Elever med svensk bakgrund	93 500	91 600	98,3
Elever med utländsk bakgrund	15 900	15 200	96,0
Kommunal skola	103 500	101 200	98,0
Fristående skola	5 900	5 700	96,1

Lärare

Tjänstgörande lärare läsåret 2003/04

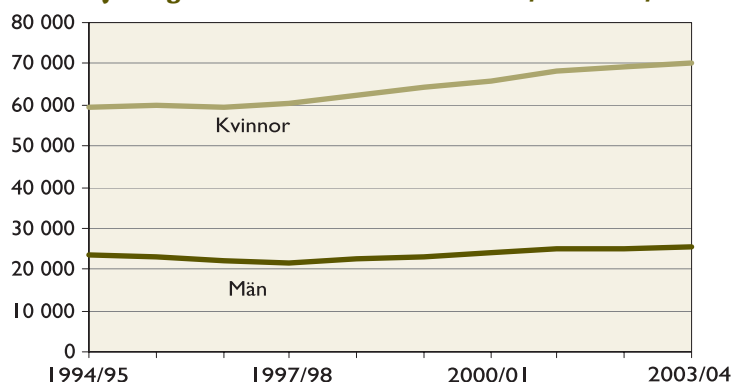
Lärare, antal	95 800
Lärare omräknat till heltidstjänster	83 800
Kvinnliga lärare, andel i procent	73%
Lärartäthet, antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever	8,0
Lärare med pedagogisk utbildning, andel i procent	80%
Lärare med tillsvidareanställning, andel i procent	81%
Genomsnittlig tjänstgöringsgrad	87%
Lärare födda utomlands, andel i procent	9%

Fler utlandsfödda lärare

Antalet tjänstgörande lärare ökade för sjunde året i rad och uppgick till 95 800 läsåret 2003/04. Jämfört med läsåret 1996/97 var ökningen 14 000 lärare. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden har successivt minskat från 90 procent läsåret 1997/98 till 87 procent läsåret 2003/04. Antalet helt tjänstlediga lärare har mer än fördubblats den senaste tioårsperioden (från 4 400 till 9 100). Andelen lärare födda utomlands har ökat från 7 procent läsåret 1997/98 till 9 procent läsåret 2003/04.

Drygt 93 procent av lärarna tjänstgjorde i kommunala skolor. Antalet lärare i fristående skolor har ökat snabbt. Lsåret 2003/04 undervisade 6 400 lärare vid dessa skolor, en nästan 400-procentig ökning sedan läsåret 1993/94. Ökningen är en naturlig utveckling då både antalet fristående skolor och antalet elever som undervisas vid dessa skolor ökat kraftigt den senaste tioårsperioden.

Tjänstgörande lärare läsåren 1994/95–2003/04

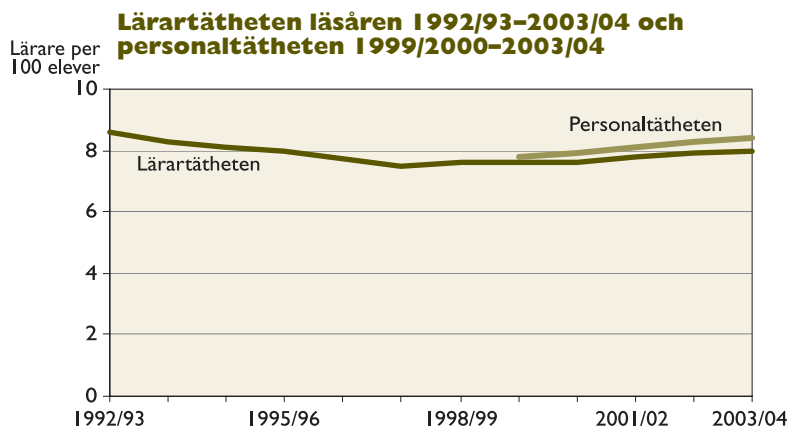
Ökad lärartäthet

Lärartätheten beräknad som antal lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever uppgick läsåret 2003/04 till 8,0. Det innebär en högre nivå jämfört med de sju föregående läsåren. Lärartätheten var högre i de kommunala grundskolorna (8,0) än i de fristående grundskolorna (7,5). Lärartätheten varierade från 6,8 (Knivsta och Ekerö) till 10,6 (Vilhelmina). Den var generellt sett högst i glesbygdskommuner och lägst i förortskommuner.

Verksamheten i förskoleklass, grundskola och fritidshem integreras i allt större utsträckning, vilket innebär att fler personalkategorier kommer in i skolan. Från och med läsåret 1999/2000 har SCB:s lärarregister kompletterats med uppgifter om bl. a. förskollärares och fritidspedagogers tjänstgöring i grundskolan. Det ”nya” måttet personaltäthet visar att det läsåret 2003/04 fanns 8,4 heltidstjänster per 100 elever. Det var främst i de lägsta årskurserna som personaltätheten ökade.

Från och med läsåret 2001/02 har kommunerna kunnat ansöka om särskilda medel för personalförstärkningar i skola och fritidshem. Läsåret 2002/03 fördelade Skolverket två miljarder i statsbidrag och för läsåret 2003/04 beräknades statsbidraget uppgå till tre miljarder, motsvarande 8 200 heltidstjänster.

Personalförstärkningarna bestod läsåret 2002/03 till 72 procent av pedagogisk personal och 28 procent annan personal, t.ex. skolsköterskor. Huvuddelen av personalförstärkningarna lades på grundskolan.

Personaltäthet

Antal personer som tjänstgjorde som lärare, förskollärare eller fritidsledare och hade en tjänst som inkluderade undervisning. Här ingår även timanställd personal och skol-/arbetsledare med undervisning.

Var femte lärare saknar pedagogisk högskoleutbildning

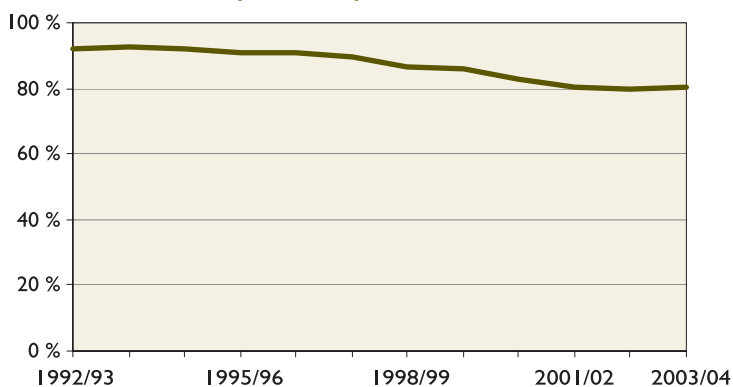
Andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning minskade relativt kraftigt under slutet av 1990-talet och första läsåret under 2000-talet. De tre följande läsåren (2001/02 – 2003/04) pendlade andelen med pedagogisk högskoleutbildning kring 80 procent. Manliga lärare saknade pedagogisk högskoleutbildning i större utsträckning än kvinnliga, liksom utlandsfödda lärare jämfört med svenskfödda. Endast varannan (2 800) av de utlandsfödda lärarna hade en pedagogisk högskoleutbildning.

Stora skillnader mellan kommunerna

Andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning varierar relativt stort mellan kommunerna. Lägst andel ”behöriga” lärare fanns i Ljusnarsberg (57 procent) och högst i Skellefteå (95 procent).

I de fristående grundskolorna var andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning läsåret 2003/04 betydligt lägre än i de kommunala, 62 procent jämfört med 81 procent.

Andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning läsåren 1992/93–2003/04

Mer än sex av tio rektorer är kvinnor

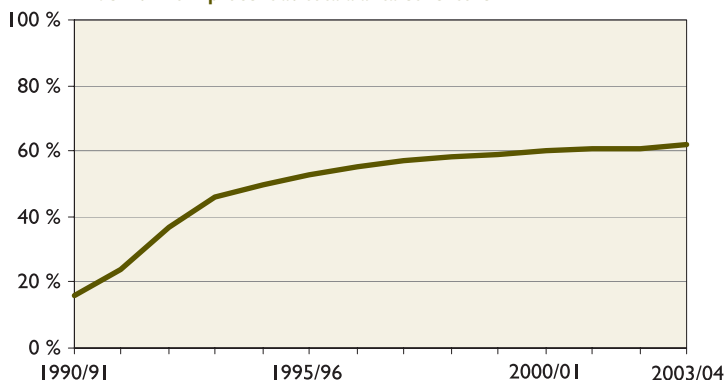
Könsfördelningen bland lärarna i grundskolan har varit relativt stabil. Andelen kvinnliga lärare har legat mellan 70 och 74 procent sedan början av 1990-talet. Den högsta andelen kvinnor återfanns liksom tidigare år inom de lägre årskurserna i grundskolan. Andelen kvinnor bland rektorerna ökade relativt kraftigt under 1990-talet, från 16 procent läsåret 1990/91 till

61 procent läsåret 2000/01.

Därefter har andelen varit relativt konstant. Under 1990-talet delades många rektorsområden upp i mindre enheter, samtidigt som den ökade integrationen mellan skola och förskola medförde att många skolledare rekryterades från förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen. Andelen kvinnliga rektorer och övriga skolledare (exempelvis studierektorer) uppgick 2003/04 till 62 respektive 70 procent.

Kvinnliga rektorer läsåren 1990/91–2003/04

Andel kvinnor i procent av totala antalet rektorer

Medelåldern 45 år

Medelåldern bland skolledare och lärare sjönk något under 1990-talet, från 46 år läsåret 1990/91 till 44 år läsåret 2000/01. Medelåldern har därefter pendlat mellan 44 och 45 år. Den största åldersförändringen har skett bland rektorerna. Rektorerna hade en medelålder av 55 år för tio år sedan jämfört med 51 år läsåret 2003/04. Mer än fyra av tio lärare och skolledare var 50 år eller äldre läsåret 2003/04.

Serier i lärandet ...

... kan det vara något? Esbjörn Jorsäter är förskollärare och serietecknare. Sin metod att använda serier i pedagogiken har han arbetat med i flera olika skolprojekt, ett av dessa projekt har också ingått i Utbildningsradions program.

Serier är en viktig del av barns kultur ...

... men Esbjörn vill gärna se att de används mer även för vuxna.

– Idag ses serier, eller

kombinationen text och bild, ofta som ”lågkultur”. Vi separerar text och bild till helt skilda enheter, och var för sig kallas de gärna ”högkultur”. I serier bildar dessa istället en helhet och barn integrerar alltid text och bild. Kombinationen text och bild är överlägsen för att användas till inläring.

Skapade sitt eget yrke

När Esbjörn började rita serier i 5-årsåldern ritade han agentserier och fotbollsserier.

– Jag kommer ihåg att jag lämnade pratbubblorna tomma, de skulle fyllas i när jag kunde skriva. Det skulle inte vara något problem att komma ihåg vad som skulle stå i dessa ... trodde jag.

– När jag var sju år hade jag, som många andra i samma ålder, ett enormt självförtroende och ingen självkritik alls. Det ger stor skaparlust. Allt man gör är ju bra, och man får bara beröm.

Trots Esbjörns dröm om att bli serietecknare gick han ändå bli serietecknarelinjen. Direkt efter examen tänkte han; nu eller aldrig ska jag satsa.

– Jag försökte leva enbart som serietecknare – på 10 kr per dag. Jag vikarierade ibland på dagis och fick kanske 1 000:- per månad samtidigt som hyran låg på 500:-. Så småningom började jag vikariera på dagis.

Det var nu hans kombination som lärare och serietecknare stärkte intresset för att använda serier i lärandet. Det fanns en del serietecknare som hade en del korta kurser, men det fanns ingen serieskola. Därför utvecklade han en själv. Som serielärare är Esbjörn i högst grad självlärd.

– Mycket av det han lär ut på en vecka har kanske tagit Esbjörn 10 år av erfarenhet att komma fram till.

Gör historieboken till serietidning ... eller tvärtom!

Eleverna vid Trollbodaskolan i Hässelby fick teckna serier på lektionstid. Undervisningen leddes av Esbjörn Jorsäter och Johan Andreasson som är professionella serietecknare och som tidigare också vikarierat som ämneslärare.

221 elever, från klass 4, 5 och 6 deltog aktivt i serieprojektet, som pågick i två veckor. Projektet gick ut på att eleverna skulle göra serier om antingen en historisk händelse, sedd ur en enskild persons synvinkel, eller teckna en biografi, som skildrade en historisk persons liv. Serier, som handlade om allt från St. Göran och draken till Leonardo da Vinci, växte fram.

På detta sätt ville man lära eleverna uppskatta teckning, historia och svenska språket samtidigt som undervisningen blev mer lustbetonad.

Kostnader

Undervisningskostnaden hälften av totalkostnaden

Kostnaden för grundskolan uppgick till drygt 70 miljarder kronor 2003. Jämfört med föregående år ökade kostnaderna med knappt 900 miljoner kronor i fasta priser.

Kostnaden för undervisning uppgick till 35 miljarder kronor. Det är även det kostnadsslag som har ökat mest under perioden 1998–2003.

Kostnad efter kostnadsslag 1998–2003

Kostnader i miljoner kronor i fasta priser, KPI (beräknat i 2003 års priser)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Undervisning	28 078	29 199	31 096	32 986	34 739	35 103
Elevvård	1 185	1 160	1 229	1 290	1 410	1 452
Lokaler/inventarier	10 747	12 110	12 442	12 540	12 974	13 307
Skolmältider	3 470	3 674	3 799	3 951	4 065	4 047
Läromedel/utrustning/ skolbibliotek	2 999	2 500	2 618	2 619	2 727	2 726
Skolskjutsar	1 627	1 660	1 752	1 814	1 966	2 038
Övriga kostnader	10 016	10 355	10 710	11 887	11 748	11 826
Totalkostnad	57 123	60 658	63 645	67 086	69 630	70 499

Kostnaden per elev 66 700 kronor

Kostnaden per elev i grundskolan uppgick år 2003 till 66 700 kronor. Undervisning var den största kostnadsposten och uppgick till knappt hälften av den totala kostnaden.

Kostnad per inskriven elev efter kostnadsslag 2003

